

Др Игор Вуковић*

Др Вања Бајовић*

САДРЖИНА ПОМИЛОВАЊА И ПОЈЕДИНЕ НЕДОУМИЦЕ У ЊЕГОВОЈ ПРИМЕНИ

Помиловање представља акт „милости“ председника Србије, којим се одређено лице поименично ослобађа од кривичног гоњења, потпуно или делимично ослобађа од извршења казне, изречена казна му се замењује блажом казном или условном осудом или му се даје рехабилитација. У раду се разматрају поједина спорна питања у вези са тим институтом и његовом практичном применом. Да ли се делимично ослобађање од извршења казне мора кретати у границама предвиђеним Кривичним закоником за ублажавање казне по мери? Може ли се актом помиловања одредити извршење изречене казне затвора у кућним условима? Да ли се аболација односно ослобађање од кривичног гоњења може оправдати правним аргументима или је заснована превасходно на разлозима политичке природе? Да ли се изречена казна може заменити казном блажом по мери или се тај вид милости односи само на замену изречене казне блажом врстом казне? Може ли се актом помиловања изречена затворска казна заменити условном осудом? Циљ анализе је да одговором на та питања пружи одређене смернице за примену и боље разумевање института помиловања.

Кључне речи: *Помиловање. – Председник Републике. – Аболиција. – Ослобођење од извршења казне.*

* Аутор је ванредни професор Правног факултета Универзитета у Београду, igorvii@ius.bg.ac.rs.

* Ауторка је доценткиња Правног факултета Универзитета у Београду и члан Комисије за помиловање, bajovic@ius.bg.ac.rs.

1. УВОД

Помиловање се уобичајено сматра једним од основа гашења кривичних санкција. Ипак, тај институт има и шири домашај, будући да према нашем праву може захватити и у право државе да уопште казни, као што се може односити и на нека шири јавноправна дејства, изван режима кривичних санкција. Помиловањем као појединачним (у)правним актом највиши органи извршне власти (у Србији председник државе) мењају дејство правноснажних судских одлука у корист осуђеног лица. Осим што представља вид милости, у иностраној¹ и домаћој² литератури се често указује на то да помиловање има и функцију последњег механизма корекције неправичних судских одлука, који омогућава исправљање ефеката осуђујућих пресуда у односу на невина лица (на пример, у случају појаве нових доказа), или неправичности осуде у условима измењених друштвених околности. Ипак, будући да у нашем кривичном поступку рок за подношење захтева за понављање поступка на темељу нових чињеница и доказа, који могу довести до ослобођења од оптужбе, није ограничен (вид. чл. 473, ст. 1, тач. 3 Законика о кривичном поступку – ЗКП), тај механизам контроле више одликује правне системе (нарочито из англосаксонског правног круга) који не познају слично ванредно правно средство.³ Стога се у нашем праву осуђујућа пресуда не може помиловањем заменити ослобађајућом. Тако нешто могуће је само у поновљеном судском поступку.

У упоредном праву постоје крајње разноврсни модели помиловања, праћени различитим овлашћењима титулара, и они се углавном преклапају са онима које познаје наше право.⁴ Према чл. 110 Кривичног законика, помиловањем се може дати: ослобођење од кривичног гоњења, потпуно или делимично ослобођење од извршења казне, замена изречене казне блажом казном или условном осудом, рехабилитација, као и краће трајање или укидање правне последи-

¹ Тако се у Сједињеним Америчким Државама између 1885. и 1931. године најчешћи разлог за давање помиловања односио на сумњу у кривицу осуђеног, као у случајевима замене идентитета или покајничког признања убица на самрти – Kathleen Dean Moore, „Pardon for Good and Sufficient Reasons“, *University of Richmond Law Review* 1992–1993, 283. Ипак, последњих тридесетак година, основни разлог за давање помиловања тицао се околности које се односе на промену личности осуђеног лица (*ibid.*, 286), односно околности које се тичу хуманитарних разлога (тешке болести, старости и слично).

² Вид., на пример, Бора Чејовић, *Кривично право општи део*, Београд 2002, 598.

³ Вид. Henry Weihofen, „The Effect of a Pardon“, *University of Pennsylvania Law Review* 1939–1940, 192.

⁴ Вид. детаљније Leslie Sebba, „The Pardoning Power: A World Survey“, *Journal of Criminal Law and Criminology* 1/1977, 116 и даље.

це осуде. Осим тога, помиловањем се може укинути или одредити краће трајање мера безбедности: забране вршења позива делатности и дужности, забране управљања моторним возилом и протеривања странца из земље. Предмет наших разматрања биће анализа тих овлашћења и границе права на помиловање у српском праву.

2. ОСЛОБОЂЕЊЕ ОД КРИВИЧНОГ ГОЊЕЊА

Помиловање обухвата најпре могућност аболиције – ослобођења од кривичног гоњења. То дејство се по својој природи суштински разликује од осталих. Док се друга прописана дејства помиловања тичу важења изречене кривичне санкције и њених правних последица, аболиција онемогућава само вођење кривичног поступка, представљајући околност која трајно искључује кривично гоњење. Другим речима, након аболирања учиниоца кривична пријава се одбацује (чл. 284, ст. 1, тач. 2 ЗКП), кривични поступак у односу на осумњиченог (чл. 308, ст. 1, тач. 2 ЗКП), окривљеног (чл. 338, ст. 1, тач. 2 ЗКП) односно оптуженог (чл. 352, ст. 1, тач. 3 ЗКП) обуставља, или се пресудом оптужба одбија (чл. 422, тач. 3 ЗКП). Давање аболиције производи далекосежне последице. Најзначајнија њена последица је немогућност поновног вођења кривичног поступка за исто кривично дело на које се ослобођење од кривичног гоњења односило, што би важило чак и случају да помиловано лице има интерес да се кривични поступак, како би се дефинитивно разјаснила његова невиност, ипак поведе.⁵ По природи ствари, поступак за помиловање којим се даје ослобођење од кривичног гоњења могуће је покренути искључиво по службеној дужности и само док кривични поступак није правноснажно окончан.

Повод за увођење аболиције углавном је политички,⁶ будући да се то овлашћење тешко може оправдати разлозима правне природе.⁷ Могућност да се учинилац кривичног дела појединачним актом ослободи од кривичног гоњења није честа у упоредном праву,⁸ а у кривичноправној доктрини се углавном критикује. Њоме

⁵ Душица Миладиновић, „Институт помиловања у светлу ресторативне правде“, *Темид* 1/2007, 38; Mark P. Zimmet, „The Law of Pardon“, *Annual Survey of American Law* 1974–1975, 184.

⁶ Предраг Благојевић, *Помиловање кроз теорију и праксу*, Београд 2005, 88.

⁷ Радмила Васић, „Помиловање као инструмент корективне правде“, *Право и правда* 2013, Београд 2014, 221 фн. 59.

⁸ Ипак, та могућност постоји у многим англосаксонским системима. Познат је случај помиловања америчког председника Никсона, које је учинио председник Форд, а које се односило на сва кривична дела која је овај стварно или евентуално у време свог мандата учинио или у њима учествовао. Вид. нарочито Hugh C. Mac-

се најнепосредније задире у домен правосуђа, будући да орган извршне власти у појединачном случају онемогућава примену права, стварајући тако неједнакост између грађана.⁹ Као овлашћење, аболиција је примеренија деловању законодавног тела (амнестији), где би применом на већи број лица, под објективизираним критеријумима установљеним законом (о амнестији), оштрица приговара неједнакости била донекле ублажена. Може се уосталом оправдано поставити питање да ли је слично ограничавање судске власти сагласно нашем Уставу. Према чл. 145, ст. 5 Устава Републике Србије помиловањем (односно амнестијом) може се без судске одлуке у целини или делимично опростити само изречена казна. Устав дакле уопште ни не помиње могућност да се неко лице ослободи и самог вођења поступка који изрицању казне претходи. И у нашој литератури се већински заговара напуштање могућности да се помиловањем да ослобођење од кривичног гоњења,¹⁰ тако да би је у некој будућој реформи у сваком случају требало преиспитати.

3. ПОТПУНО ОСЛОБОЂЕЊЕ ОД ИЗВРШЕЊА КАЗНЕ

Потпуно ослобођење од извршења казне представља потпуно гашење изречене казне, било започете, када се осуђени ослобађа њеног даљег извршења, било оне која и није почела да се извршава. У првом случају се осуђени ослобађа спровођења преосталог дела казне који још није извршен (остатка казне), а у другом извршења изречене казне у целини.¹¹ С друге стране, претпоставка ослобођења од извршења казне је да је извршење казне још увек у току. Ако је казна у целини извршена, помиловање по овом основу и није могуће, иако је поступак за помиловање можда био отпочео у моменту када је извршење још увек трајало. Као акт милости, помиловање не до-

gill, „The Nixon Pardon: Limits on the Benign Prerogative“, *Connecticut Law Review* 1974–1975, 64 и даље.

⁹ Reinhart Maurach, Karl Heinz Gössel, Heinz Zipf, *Strafrecht. Allgemeiner Teil. Teilband 2*, Heidelberg – Karlsruhe 1978, 607. У литератури се с правом указује на ризик да једном учеснику у кривичном делу буде дато помиловање, а да други саучесници не буду помиловани. – Д. Миладиновић, „Осврт на концепт помиловања у кривичном законодавству Србије“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу* 2006а, 135.

¹⁰ Тако, на пример, Д. Миладиновић, *Помиловање у кривичном законодавству Србије*, магистарски рад, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад 2006b, 125.

¹¹ У делу наше литературе се сматра да потпуно ослобођење од казне подразумева искључиво ситуацију да се са извршењем казне још није започело јер би у супротном било могуће само делимично ослобођење од извршења казне – П. Благојевић, 72; Јелена Јовичић, „Помиловање“, *Стање криминалитета у Србији и правна средства реаговања. I део*, Београд 2007, 226.

тиче правну ваљаност судске одлуке нити делу већ извршене казне измичу правно утемељење и легитимитет. Таква природа помиловања има извесне конкретне последице. Осуђено лице које је ослобођено даљег извршења казне није неосновано осуђено лице, које би могло да полаже право на накнаду штете због неосноване осуде, нити би се део већ извршене казне могао сматрати некаквим неоснованим лишењем слободе. Сличан закључак би се могао извести и у погледу казне рада у јавном интересу, када би евентуално помиловање дотичало само преостале часове необављеног рада.

Исто би важило и за изречену новчану казну, иако је овде, за разлику од затвора и рада у јавном интересу, где је део издржане казне неповратно протекао, фактички замислив и повраћај исплаћеног новчаног износа у поступку извршења.¹² Идентичан закључак треба извести и за одузету имовинску корист прибављену кривичним делом, односно одузету имовину проистеклу из кривичног дела.¹³ У случају оба института реч је о плодовима криминалне активности који у ширем смислу представљају правну последицу кривичних осуда, на темељу принципа да се нико не може обогатити криминалом. Иако одузимање имовине проистекле из кривичног дела није имуно од бројних догматских приговара, и неспорно делом садржи и ретрибутивне моменте, ослобођење од извршења казне не повлачи за собом право на повраћај по овим основима одузетих вредности.

4. ДЕЛИМИЧНО ОСЛОБОЂЕЊЕ ОД ИЗВРШЕЊА КАЗНЕ

Делимично ослобођење од извршења казне подразумева да се у случају започетог извршења осуђеник ослобађа дела казне.¹⁴ У нашој теорији се та ситуација тумачи као вид ублажавања казне по мери,¹⁵ с тим што се не би примењивале границе ублажавања

¹² Такав став заступа, на пример, Благојевић, ако се новчана казна исплаћује у ратама, када би према том схватању у случају помиловања требало извршити повраћај исплаћеног дела новчане казне – П. Благојевић, 72–73.

¹³ Вид. Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, *Службени гласник РС*, бр. 32/2013.

¹⁴ У делу литературе се као вид делимичног ослобођења сматра и случај када је лице кумулативно осуђено на више различитих казни, а помиловањем се ослобађа само неке од изречених казни. Вид., на пример, Драган Јовашевић, Зоран Стевановић, „Место и улога помиловања у функцији сузбијања криминалитета“, *Зборник Института за криминологику и социолошку истраживања* 1–2/2008, 101. Ипак, и у случају две кумулативно изречене казне, свака остаје самостално изречена, тако да би се и овде радило о виду потпуног ослобођења од извршења (једне од казни).

¹⁵ Тако, на пример, Љубиша Лазаревић, *Коментар Кривичног законика*, Београд 2011², 414, 416.

из чл. 57 Кривичног законика (КЗ). Разлог би представљало то што би орган који има овлашћење да осуђеног потпуно ослободи од извршења казне морао имати и овлашћење да учиниоцу казну умањи мимо установљених ограничења. Важили би само општи распони кажњавања, тако да казна не би могла бити изречена испод њеног општег минимума. Делимично ослобођење од извршења казне се у упоредној пракси врло често примењује.¹⁶

Не мислимо да би делимично ослобођење од извршења казне требало доводити у везу са ублажавањем казне (по мери) јер ослобођење од извршења казне није исто што и ослобођење од казне, које изриче суд (вид. чл. 58 КЗ). Напросто, домашај тог овлашћења по природи ствари омогућава да се у целини или делимично угаси неизвршени остатак изречене казне. Иако се у једном делу извршење казне суспендује, одлуком о помиловању казна се формално не ублажава, нити се то може довести у везу са тим институтом и његовим границама (из чл. 57 КЗ), због чега би осуђено лице фактички могло бити ослобођено и у трајању које је испод општег минимума казне у питању.

У литератури се поставља питање на који начин би се делимично ослобођење од извршења казне спроводило у случају казне затвора од 30 до 40 година. Како се иначе ни за једно ни за више дела у стицају не може изрећи казна затвора између 20 и 30 година, према једном мишљењу не би било могуће да се делимичним ослобођењем казна сведе на неко трајање у том распону. Заиста, ако се у погледу дејстава помиловања начелно уважавају границе општих распона казни, прописане кривичним законодавством, онда би то требало да важи и у овом случају. С друге стране, против тог размишљања говори већ поменути аргумент да ако давалац помиловања може да ослободи од казне у целини, онда он тим пре треба да има могућност да осуђеног ослободи од казне у једном њеном делу,¹⁷ независно од тога што законодавац одмеравање извесним правилима ограничава. Ипак, како нам се чини, овде слично логичко тумачење и није неопходно јер се изречена казна не замењује другом, новом казном у неком нижем трајању већ се само умањује време издржавања судски изречене казне. Да ли ће фактичко умањење казне затвора захватити распон у којем се казна затвора не може изрећи (између 20 и 30 година), није од нарочитог значаја.

Слично питање се данас поставља и за кућни затвор, будући да осуђена лица често моле да помиловањем издржавања казне на-

¹⁶ Тако се после 1910. у САД најчешће примењује умањење изречене казне (тзв. *sentence commutation*), за разлику од претходног периода, када се чешће давало пуно или условно ослобођење. Вид. Margaret Colgate Love, „The Twilight of the Pardon Power“, *Journal of Criminal Law & Criminology* 2010, 1186.

¹⁷ Љ. Лазаревић, 414; Д. Миладиновић (2006b), 103.

ставе у кућним условима. Према нашем праву, кућни затвор не представља самосталну казну у систему кривичних санкција већ само модалитет извршења казне затвора. Ако је, наиме, учиниоцу изречена казна затвора до једне године, суд може одредити да ће се она извршити тако што ће је осуђени издржавати у просторијама у којима станује, ако постоје околности које показују да се и на тај начин може остварити сврха кажњавања (чл. 45, ст. 5 КЗ). Овде постоји неколико недоумица. Најпре, може се начелно поставити питање да ли се дејство помиловања може уопште односити на казну која се не налази у систему санкција. Чини нам се да не постоје сметње за такво тумачење. Да кућни затвор представља самосталну казну, онда би се помиловање могло кретати искључиво у оквирима замене изречене казне (затвора) блажом казном (кућног затвора). Како се ово овлашћење односи на делимично ослобођење од извршења казне, а кућни затвор представља управо вид извршења, може само бити спорно да ли би се сматрало делимичним ослобођењем ако дата милост не би умањила трајање изречене казне затвора, већ само заменила начин издржавања казне (у кућним условима уместо у казнено-поправном заводу, односно окружном затвору). Не видимо због чега делимично ослобођење од извршења казне не би могло и тако да се протумачи, тим пре што и давалац помиловања може да закључи да постоје околности које оправдавају такав модалитет извршења.

Осим тога, може бити спорно и да ли би тај модалитет извршења казне затвора могао да се примени и на казне затвора изречене преко једне године, ако је до истека издржавања казне остало време до годину дана. Ту могућност, према нашем мишљењу, не би требало прихватити јер би излазила изван кривичним законодавством установљених оквира кућног затвора, који обухватају само изречене казне затвора до годину дана. Тим пре се то односи на изречене казне затвора преко једне године. У тим случајевима би давалац помиловања требало да се окрене неким другим видовима милости. Брану другачијем тумачењу представља чл. 3 Закона о помиловању. Тај актуелни пропис из 1995. године¹⁸ утврђује да се помиловање даје у складу са Кривичним закоником,¹⁹ односно кривичним законодавством. То се не може односити искључиво на одредбе из главе XI Кривичног законика, које се непосредно односе на амнестију и помиловање, већ се и употребљени изрази и институти, поменути у чл. 110, који утврђује границе помиловања, морају тумачити у складу са тим закоником.

¹⁸ Закон о помиловању, *Службени гласник РС*, бр. 49/1995 и 50/1995 – испр.

¹⁹ Истина, та одредба упућује на примену Кривичног закона Савезне Републике Југославије, што би данас подразумевало примену Кривичног законика Републике Србије.

На крају ових разматрања, треба разјаснити и једну могућу недоумицу. Може бити нејасно да ли делимично ослобођење од извршења казне треба тумачити искључиво као ситуацију потпуног ослобођења од започетог али недовршеног издржавања казне, или би делимично ослобођење могло значити и да осуђеник буде ослобођен само дела преостале казне.²⁰ Иако би се „ослобођење“ језички могло разумети и у случају делимичног ослобођења у правцу искључиво гашења преостале неиздржане казне, чини нам се да би циљно и логички посматрано делимично ослобођење ипак требало разумети у смислу другог решења. Ако титулар помиловања има овлашћење да осуђено лице ослободи од извршења казне у целини, онда он тим пре има овлашћење да осуђеника ослободи од извршења у само једном делу.

5. ЗАМЕНА ИЗРЕЧЕНЕ КАЗНЕ БЛАЖОМ КАЗНОМ

Према владајућем становишту у нашој литератури,²¹ замена изречене казне блажом казном подразумева могућност да се помиловањем изречена казна ублажи искључиво по врсти. У прилог том тумачењу говорило би то што би у погледу ублажавања казне по мери дејство помиловања било изједначено са делимичним ослобођењем од извршења казне.²² Ипак, како смо већ приметили, није прихватљиво изједначавати делимично ослобођење од извршења казне и ублажавање казне по мери. Делимично ослобођење као вид помиловања утиче искључиво на извршење казне, па у погледу других кривичноправних института и даље правно егзистира ранија правноснажна одлука. У случају замене изречене казне блажом казном, с друге стране, одлуком о помиловању као новом одлуком замењује се ранија судска одлука, тако да у погледу појединих института правно постоји само (нова) одлука даваоца помиловања.²³

²⁰ У првом случају би потпуно ослобођење било могуће само уколико извршење казне још увек није започело, док би делимично ослобођење подразумевало одлучивање о већ започетом издржавању. По дејству би, међутим, и оно било „потпуно“ јер би се преостали део казне гасио у целини.

²¹ Вид., на пример, П. Благојевић, 75; Д. Јовашевић, 3. Стевановић, 101; Љ. Лазаревић, 414, 416; Д. Миладиновић (2006b), 103; Јанко Таховић, *Коментар Кривичног законика*, Београд 1956, 255.

²² У том смислу Ђорђевић у Коментару Кривичног закона СФРЈ изричито указује на то да се делимичним ослобођењем од извршења казне изречена казна фактички замењује новом блажом казном исте врсте, па у случају тог вида помиловања преостаје ублажавање казне само по врсти. Вид. Мирослав Ђорђевић и др., *Коментар Кривичног закона СФРЈ* (ред. Никола Срзентић), Београд 1986³, 378, 381.

²³ Актом помиловања се правноснажна пресуда у делу о казни преиначава. Вид. Боривој Никшић, „Да ли се амнестијом и помиловањем мењају судске одлуке“, *Југословенска ревија за криминологију и кривично право* 3–4/1981, 396.

Стога се делимично извршење од извршења казне и замена изречене казне блажом казном суштински разликују, због чега замену изречене казне блажом казном не треба сводити искључиво на ублажавање по врсти. У југословенској и српској доктрини само је мањи број аутора заступао став да, осим ублажавања казне по врсти, помиловање обухвата и ублажавање изречене казне по мери.²⁴ Поред поменутог, у прилог том становишту говоре и други аргументи. Најпре, језичко тумачење замене изречене казне „блажом казном“ не искључује да замена укључи само казну блажу по висини. Јер, и казна чија је мера нижа у односу на изречену – у односу на њу је блажа. Осим тога, иако се у Кривичном законнику на другим местима не помиње идентична синтагма, код појединих института (на пример, покушаја и помагања) законодавац помиње „ублажену казну“, под тим подразумевајући институт ублажавања у његовој целовитости – дакле, укључујући и ублажавање по врсти и ублажавање по мери.

Наш систем казни обухвата четири санкције: затвор, новчану казну, рад у јавном интересу и одузимање возачке дозволе. Од замисливих констелација практично је најзначајнија могућност замене казне затвора блажом казном. У том смислу, није спорно да су све три преостале казне фактички блаже у односу на затвор, али се поставља питање да ли би ограничење представљало то што Кривични законик (чл. 57, ст. 1, тач. 7) дозвољава ублажавање затвора искључиво новчаном казном или радом у јавном интересу, али не и одузимањем возачке дозволе. Уосталом, ублажавање других казни по врсти, осим казне затвора, кривични законодавац ни не предвиђа, тако да би везаност тог вида помиловања општим правилима о ублажавању имала (бар теоријски)²⁵ извештан ограничавајући ефекат.

Чини нам се да то ограничење заслужује предност. Најпре, тиме би се доследно држали принципа да се овлашћења која се тичу помиловања морају кретати у оквиру правила дефинисаних кривичним законодавством. Такође, утврђивање хијерархије између новчане казне, одузимања возачке дозволе и рада у јавном интересу по тежини, полазећи од њихове различите природе, особених законских претпоставки за изрицање²⁶ и условљене тежине дела,²⁷ није једноставно извести. Стога би с потешкоћама било повезано

²⁴ Тако, на пример, Фрањо Бачић, *Кривично право. Опћи дио*, Загреб 1986, 557.

²⁵ Није превише вероватно да се молба за помиловање подноси у случају изречене новчане казне, рада у јавном интересу или одузимања возачке дозволе.

²⁶ Тако се, примера ради, одузимање возачке дозволе изриче само уколико је у вршењу кривичног дела коришћено моторно возило.

²⁷ Тако се, за разлику од одузимања возачке дозволе, које се може изрећи ако је за учињено дело прописана казна затвора до две године (или новчана казна), новчана казна (вид. чл. 49, ст. 6, тач. 5 и чл. 50, ст. 3, тач. 5 КЗ) и рад у јавном

упоређивање обављања часова рада у јавном интересу са плаћањем неког новчаног износа или временом у којем је лице онемогућено да управља моторним возилом. Може се претпоставити да се зависно од околности конкретног случаја свака од поменуте три казне може појавити као строжа или блажа од осталих. Утолико и из угла криминално-политичких интереса не би било оправдано неком учинити милост у погледу које је неизвестан већ сам њен привилегујући карактер. Дакле, можемо закључити да се по том основу искључиво казна затвора може заменити новчаном казном или радом у јавном интересу.²⁸

Ипак, и замена изречене казне затвора новчаном казном или радом у јавном интересу у практичној примени може наићи на нејасноће. Тако би замена новчаном казном захтевала да се у обзир узму и новчани приходи учиниоца. Оба модела новчане казне која постоје у нашем кривичном праву (и у дневним износима и у одређеном износу) имовно стање учиниоца сматрају централном околношћу која утиче на њену висину.²⁹ Мало је вероватно да ће приликом одлучивања о помиловању ти подаци бити доступни, а ако то није случај, остаје отворено на темељу којих критеријума би се замена обавила.³⁰ С друге стране, изрицање рада у јавном интересу подразумева да је учинилац због забране принудног рада (вид. чл. 26, ст. 3 Устава) са њим сагласан, што би опет створило потешкоће на плану спровођења помиловања.³¹ Због тих недоумица, налазимо да би давалац помиловања требало да избегава ублажавање изречене казне по врсти.

Може бити спорно да ли би ублажавање казне по мери морало уважити границе ублажавања казне предвиђене кривичним законодавством. Иако би и овде на први поглед требало применити скалу ублажавања из чл. 57 КЗ, у нашој литератури се сматра да би, аналогно одредби чл. 57, ст. 4 КЗ, која предвиђа да када је суд овлашћен да учиниоца ослободи од казне, казну може и неограничено да ублажи, и давање помиловања заменом изречене казне блажом морало да

интересу редовно везују за учињено кривично дело за које је прописана казна затвора до три године (или [у случају рада у јавном интересу] и новчана казна).

²⁸ Слично и Љ. Лазаревић, 414–415. Супротно Д. Јовашевић, З. Стевановић, 101–102, према којима у обзир долази и замена казне затвора одузимањем возачке дозволе.

²⁹ У новчану казну у дневним износима тај критеријум је потпуно уграђен, док у одмеравању новчане казне у фиксном износу законодавац налаже суду да нарочито узме у обзир имовно стање учиниоца (вид. чл. 54, ст. 2 КЗ).

³⁰ С правом Д. Миладиновић (2006b), 104.

³¹ Условљавање давања помиловања је супротстављено и принципу да се помиловање не може одбити и да не зависи од воље помилованог лица. – Љ. Лазаревић, 418; Д. Миладиновић (2006b), 105; Ј. Таховић, 253.

подразумева неограничено ублажавање.³² С тим аргументом се не бисмо могли сложити. Већ смо указали на то да могућност (потпуног или делимичног) ослобођења од извршења казне треба разликовати од института ослобођења од казне, тако да се та аналогија формално не би могла извести. Ни суштински за тако нечим нема потребе. Ако давалац помиловања жели да се креће изван граница ублажавања предвиђених кривичним законодавством, онда треба да се определи за неки други вид милости.

6. ЗАМЕНА ИЗРЕЧЕНЕ КАЗНЕ УСЛОВНОМ ОСУДОМ

Закон не даје ближа објашњења под којим условима би се спровела замена изречене казне условном осудом. И иначе, у нашој литератури постоји одбојност према условљавању дејстава помиловања. Тако Таховић истиче да се у случају амнестије и помиловања не може „њихово дејство везати ни за какве услове, било од којих би њихово дејство зависило било од наступања којих би њихово дејство престало“.³³ Иако се овде превасходно мисли на условљавање самог помиловања, језичким тумачењем би се под то искључење могла подвести и друга условљавања дејстава помиловања. Ипак, законско решење од таквог приступа очигледно не полази.

Закон о помиловању од 1977. године (чл. 3)³⁴ предвиђао је да се у случају замене изречене казне условном осудом примењују одредбе кривичног законодавства о условима за изрицање условне осуде, њеном дејству и опозивању, с тим што је време у којем је учинилац био обавезан да се уздржи од вршења кривичних дела (тзв. време проверавања) било могуће искључиво у трајању од три године. Такође, уз такву условну осуду није се могао одредити заштитни надзор, нити се условно осуђеном могло наложити испуњење посебних обавеза. Сличну одредбу познавао је и Закон о помиловању од 1994. године (чл. 4).³⁵ Аутоматизам у одређивању времена проверавања (три године фиксно уместо одабира одговарајућег трајања у распону од једне до пет година) и немогућност одређивања заштитног надзора и посебних обавеза образлагани су тиме што председник Републике није могао преузети улогу суда и прилагодити ту условну осуду околностима случаја.³⁶ У актуелном Закону о помиловању, међутим,

³² Слично Љ. Лазаревић, 414. Разуме се, ублажена казна би се морала кретати у оквиру општих распона сваке појединачне казне.

³³ Ј. Таховић, 84.

³⁴ Вид. Закон о помиловању, *Службени лист СФРЈ*, бр. 4/1977.

³⁵ Вид. Закон о помиловању, *Службени лист СРЈ*, бр. 90/1994.

³⁶ Вид. Д. Миладиновић (2006b), 139. У немачком праву такође постоји могућност условног одгањања извршења казне (у целини или преосталог дела) као

прецизирања неких нарочитих услова нема, тако да остаје нејасно да ли би се замена изречене казне затвора³⁷ условном осудом имала спровести према одговарајућим одредбама кривичног законодавства које се односе на условну осуду.

У прилог таквом решењу говоре најпре разлози формалне природе. Закон о помиловању (чл. 3) изричито упућује на то да се помиловање даје у складу са кривичним законодавством. Када пак Кривични законик говори о замени изречене казне условном осудом, онда би тај појам требало употребљавати у оном значењу у којем га тај пропис и разуме. То би значило да би условном осудом као видом помиловања суд требало осуђеном да утврди казну и да истовремено одреди да се она неће извршити, ако осуђени за време које одреди суд, а које не може бити краће од једне нити дуже од пет година, не учини ново кривично дело (чл. 65, ст. 1 КЗ). Ако и занемаримо чињеницу да је овде учиниоцу казна већ била изречена и да ју је он вероватно делом и издржао, то решење наилази на друге проблеме. Први се односи на претпоставке под којима се условна осуда може изрећи. Та мера у нашем систему представља самосталну кривичну санкцију, намењену зони лакшег криминалитета. Стога се она може изрећи само ако је учиниоцу утврђена казна затвора у трајању мањем од две године (чл. 66, ст. 1 КЗ). Истовремено, суд је не може изрећи ако је за учињено дело предвиђена казна затвора у трајању од десет или више година (чл. 66, ст. 2 КЗ). Осим тих, Кривични законик предвиђа и друге ограничавајуће услове.³⁸ У нашој литератури већина аутора заступа становиште да би замена изречене казне условном осудом као вид помиловања морала да узме у обзир и уважи да ли су услови, предвиђени за условну осуду као кривичну санкцију, у сваком конкретном случају испуњени.³⁹

Примена тих ограничења, међутим, значајно би умањила до-машај условне осуде као вида помиловања, с обзиром на то да би из сфере замене била изузета тежа кривична дела, праћена дуготрајним казнама затвора. Како је претпоставка условне осуде да је учиниоцу утврђена казна затвора у трајању мањем од две године, помиловање

вида помиловања, која се врло често примењује. Време проверавања се одређује према општим правилима из Кривичног законика, од две до пет година. Вид. Johann-Georg Schätzler, *Handbuch des Gnadenrechts*, München 1992, 68.

³⁷ Закон више не допушта могућност да се условном осудом утврди новчана казна. Вид. Зоран Стојановић, *Кривично право. Општи део*, Београд 2015, 326).

³⁸ Овде би био нарочито значајан услов да се условна осуда не може изрећи ако није протекло више од пет година од правноснажности осуде којом је учиниоцу изречена казна затвора за умишљајно кривично дело (чл. 66, ст. 3 КЗ).

³⁹ П. Благојевић, 78; Д. Јовашевић, 3. Стевановић, 102; Љ. Лазаревић, 416–417; Никола Срзентић, Александар Стајић, Љубиша Лазаревић, *Кривично право СФРЈ*, Београд 1990, 478; Б. Чејовић, 601.

за учињено кривично дело могло би уследити само у случају да је учиниоцу била изречена казна затвора такође у трајању мањем од две године. Притом, замена изречене казне условном осудом била би смисленија ако осуђени још увек није започео да издржава казну. Таква могућност није искључена, будући да се молба за помиловање може поднети одмах након правноснажности пресуде, а да до ступања на извршење казне долази након протеча извесног времена, иако, имајући у виду просечно трајање поступка помиловања (око два месеца),⁴⁰ пре представља изузетак него правило. С друге стране, ако се са издржавањем казне затвора започне, отвара се питање на који начин ће се време које је учинилац већ издржао одразити на одлуку о замени условном осудом. Будући да је реч о замени једне санкције другом, било би логично да се и у том случају време проведено на издржавању казне, као вид „лишења слободе у вези са кривичним делом“ учиниоцу на известан начин урачуна (вид. чл. 63, ст. 1 КЗ) у условну осуду, на неки начин умањивши трајање нове утврђене казне. У сваком случају, имајући у виду краткоћу трајања утврђене казне затвора (мање од две године) и чињеницу да ће до одлуке о помиловању осуђени вероватно већ издржати део изречене казне затвора, логичније је да се помиловање да делимично ослобођење од извршења казне (без условљавања), него да се новом условном осудом извршење преостале неиздржане казне условно одгоди и услови одређивањем времена у којем ће постојати обавеза нечињења нових кривичних дела.

Проблематично је и одређивање времена проверавања, као другог централног елемента условне осуде. Читав концепт проверавања учиниоца, у складу са чим му се и одређује време у којем ће се процена суда да он неће чинити кривична дела показати као ваљана или неваљана, полази од неопходности прилагођавања дужине трајања тог периода карактеристикама кривичног дела и учиниоца. Стога је раније законско решење, које је подразумевало фиксирање времена проверавања на три године, у литератури с правом критиковано.⁴¹ Међутим, и независно од тог приговора, одлучивање о условној осуди снажно је повезано са индивидуализацијом санкције као овлашћења суда. Учиниоца је својим неделом заслужио одређену казну затвора мању од две године, која му се као претња и утврђује, али се онда суд, водећи рачуна о процени да ће и условна осуда довољно утицати на њега да више не врши кривична дела, о личности учиниоца, његовом ранијем животу, понашању после извршеног

⁴⁰ Вид. П. Благојевић, 155.

⁴¹ Лазаревић сматра да и у том случају орган помиловања мора имати могућност да време проверавања одреди у распону од једне до пет година. Вид. Љ. Лазаревић, 417.

кривичног дела, степену кривице и другим околностима под којима је дело учињено (вид. чл. 66, ст. 4 КЗ) – ипак одлучује за самостално изрицање условне осуде. Може се оправдано поставити питање да ли о тим питањима ваљану процену уопште може дати несудски орган. Осим тога, условна осуда у нашем систему представља убедљиво најчешће изричану кривичну санкцију.⁴² Да је суд уопште био у прилици да условну осуду изрекне, он би је вероватно уместо казне *ab initio* и изрекао. Стога је и фактички мало вероватно да ће приликом одлучивања о помиловању бити испуњене претпоставке неопходне за замену изречене казне условном осудом.

Замерку заслужује и чињеница да је ранија одредба о замени изречене казне условном осудом искључивала могућност одређивања заштитног надзора и одређивања посебних обавеза. Не само да таква могућност постоји према општим правилима о условној осуди (чл. 65, ст. 2 КЗ), већ се стиче утисак да би одређивањем заштитног надзора дефицит политичких критеријума помиловања могао бар делом бити ублажен наметањем извесних обавеза које би пратили обучени повереници Одељења за третман и алтернативне санкције Министарства правде.⁴³

Најзад, иако је у државама бивше Југославије углавном задржана слична могућност замене изречене казне условном осудом,⁴⁴ чини нам се да је то решење могуће и нешто другачије нормирати.⁴⁵ У кривичном праву постоји институт који омогућава да се учинилац отпусти са издржавања казне затвора, уз услов да до краја времена за које је казна изречена не учини ново кривично дело, али тај институт није условна осуда већ условни отпуст. Не мислимо да би таква могућност била супротна општим правилима о условном отпусту јер између два института (помиловања и условног отпуста) постоје

⁴² Процент лица којима је у периоду од 2010. до 2014. године била изрицана условна осуда (уз утврђену казну затвора) кретао се од 50% до 60% свих укупно изречених санкција. Вид. Саопштење о пунолетним учиниоцима кривичних дела у РС за 2014. годину, http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/80/71/SK12_192_srb-punoletni-2014.pdf.

⁴³ Слично и Ј. Лазаревић, 417; Д. Миладиновић (2007), 39.

⁴⁴ Вид. чл. 117 Кривичног закона и чл. 4 Закона о помиловању Републике Српске, чл. 131 Кривичног законика и чл. 3 Закона о помиловању Црне Горе (*Службени лист Црне Горе*, бр. 31/2012), чл. 114 Кривичног законика и чл. 1а и 12 Закона за помиловање Македоније (*Службен весник на Република Македонија*, бр. 20/1993 и 12/2009), чл. 97 Казненог законика и чл. 2 Закона о помиловању Словеније (*Uradni list RS*, бр. 45/1995 и 86/2004), чл. 2 Закона о помиловању Хрватске (*Народне новине*, бр. 175/2003), чл. 4 Закона о помиловању Федерације БиХ (*Службене новине Федерације БиХ*, бр. 22/2009 и 91/2015). У литератури се примећује да замена казне условном осудом представља особеност ранијег југословенског законодавства и да је ретка у упоредном праву. Д. Миладиновић (2006а), 137 фн. 11.

⁴⁵ Вид. критички и Д. Миладиновић (2007), 44.

значајне сличности.⁴⁶ Основну препреку увођењу те могућности могла би представљати чињеница да је у оцени да ли је осуђени заслужио условни отпуст кључно његово поправљање у току дотадашњег издржавања казне. Стога се и најважнији законом установљени критеријуми (његово владање током издржавања казне, радни учинак и друге околности које указују на то да је у односу на њега постигнута сврха кажњавања) углавном тичу те околности (вид. чл. 46, ст. 1 КЗ). Ипак, иако се у поступку пуштања на условни отпуст суд превасходно руководи критеријумима остварености сврхе током извршења казне,⁴⁷ не чини нам се да су карактеристике условног отпуста такве да би одлучивање о пуштању у поступку помиловања било повезано са неким непремостивим потешкоћама, тим пре што у поступку одлучивања о помиловању председнику Републике помаже Комисија о помиловању као стручно тело.⁴⁸ Такође, и у том поступку установа у којој лице издржава казну прилаже извештај о понашању осуђеног на издржавању казне,⁴⁹ па би и у случају хипотетичког увођења условног отпуста са издржавања казне било меродавно основано очекивање да ће се осуђени на слободи добро владати, а нарочито да до истека времена за које је казна изречена неће учинити ново кривично дело.

Тај институт би се разликовао од тзв. условног помиловања, које постоји у упоредном праву. Како у нашем праву нису предвиђени нарочити механизми контроле помиловања, није смислено условљавати дејства самог помиловања неким одложним или раскидним условима. Ако је помиловање дато под претпоставкама института условне осуде или условног отпуста, њихово опозивање уследиће под претпоставкама које предвиђа кривични законодавац, а спроводи суд.⁵⁰

⁴⁶ Тако се у САД често преплићу овлашћења правосудних органа у поступку давања помиловања и пуштања на условни отпуст. То не изненађује будући да је у зачетку свог увођења условни отпуст посматран као својеврстан продужетак помиловања. Касније се, међутим, теоријско објашњење два института одваја, па се помиловање посматра као израз милости и вид окончања кажњавања, док се условни отпуст разуме као наставак кажњавања у заједници са циљем осуђеникове рехабилитације. Вид. М. С. Love, 1189.

⁴⁷ Р. Васић, 208.

⁴⁸ Уосталом, у нашем ранијем законодавству о условном отпусту у нашем праву и није одлучивао суд већ комисија коју образује министар правде, која је могла да суспендује извршење не само трећине, као што је то случај данас, већ и читаве половине казне. Вид. З. Стојановић (2015), 291–292.

⁴⁹ Вид. чл. 7, ст. 3 и 4 Закона о помиловању и чл. 5 Упутства о поступању судова и завода за извршење казни затвора у поступку помиловања (*Службени гласник РС*, бр. 6/1998).

⁵⁰ Не опозива се ни у ком случају помиловање већ мера на коју се акт о помиловању односи.

7. УКИДАЊЕ ИЛИ КРАЋЕ ТРАЈАЊЕ ПОЈЕДИНИХ МЕРА БЕЗБЕДНОСТИ

У литератури се често критикује могућност да се помиловањем утиче на мере безбедности. Како се мерама безбедности настоје отклонити стања и услови који утичу на вршење кривичних дела у будућности, сматра се нелогичним да се одлучивање о гашењу сличних санкција повери дискреционој оцени органа која подлеже само политичкој контроли.⁵¹ Уосталом, таква опција би била несагласна и природи мера безбедности као типа кривичних санкција. Традиционално њих не одликује репресија према учиниоцу, па се може довести у питање домаћај милости у односу на санкције које учиниоцу не наносе зло већ отклањају опасности које од њега прете.⁵² Заиста, наш законодавац се одлучио да дејства помиловања прошири само на оне мере безбедности чија природа указује и на изванредан ретрибутивни садржај.⁵³ Кривични законодавац дејства помиловања ограничава само на три мере безбедности (од укупно једанаест): забрану вршења позива делатности и дужности, забрану управљања моторним возилом и протеривање странца из земље.⁵⁴

Може се поставити питање да ли је законодавац ваљано одабрао и одредио мере безбедности на које се помиловање може односити. Нема сумње да укидање и одређивање краћег трајања мера медицинског карактера (обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи, обавезног психијатријског лечења на слободи, обавезног лечења наркомана и обавезног лечења алкохоличара) не треба да буде омогућено носиоцима извршне власти, будући да ни судови својим одлукама не дефинишу њихово трајање, које се креће у прописаним законским оквирима и у конкретном случају зависи од успеха у лечењу. Уопште, у иностраној литератури доминира становиште да дејства помиловања могу да се односе само на оне кривичне санкције и друге правне последице кривичног дела у ширем смислу које представљају израз репресивне власти државе и које консеквентно томе почивају на кривици учиниоца. Кривичне санкције које почивају превасходно на опасности учиниоца, као што је то случај са

⁵¹ У том смислу Д. Миладиновић (2007), 41.

⁵² Станко Пихлер, „Прилог расправи о помиловању“, *Правни живот* 6–7/1987, 695.

⁵³ Слично је и у немачком праву. Вид. J.-G. Schätzler, 69–70.

⁵⁴ Та могућност је уведена у наше право Кривичним законом СФРЈ од 1976. године (чл. 102, ст. 2) и Законом о помиловању од 1977. године (чл. 2, ст. 2) и односила се на исте те три мере безбедности. Разлика је једино била у томе што се у случају забране управљања моторним возилом помиловање могло дати само возачу по занимању.

медицинским мерама безбедности, требало би стога да по правилу остану изван права на помиловање.⁵⁵

Законодавац у дејства помиловања с правом није укључио мере безбедности одузимања предмета и јавног објављивања пресуде. Будући да се у првом случају одузимају предмети употребљени или настали извршењем кривичног дела, у литератури се заступа гледиште да би помиловање овде било неоправдано,⁵⁶ док би у другом случају укидање мере на основу које је извесна пресуда претходно већ јавно објављена било беспредметно.

Уводећи у наше кривично право 2009. године две нове мере безбедности – забрану приближавања и комуникације са оштећеним и забрану присуствовања одређеним спортским приредбама – кривични законодавац је пропустио да могућношћу помиловања обухвати и њихово евентуално укидање или краће трајање, па се поставља питање да ли би тако нешто *de lege ferenda* требало учинити. С једне стране, и овде препознајемо извесне ретрибутивне елементе који онемогућавају осуђеног да у дужем периоду комуницира са оштећеним или да присуствује неким спортским приредбама. С друге стране, може се тврдити и да је домашај забрана које осуђеног лишвају могућности да ради, вози или да уђе у нашу земљу репресивнији.

За разлику од забране вршења позива, делатности и дужности и забране управљања моторним возилом, за које постоји могућност престанка мере безбедности (након протекла три године) и на основу одлуке суда, у случају протеривања странца из земље, помиловање представља једину могућност за поновни улазак у нашу земљу.⁵⁷ Како и та мера безбедности некада има репресивни карактер (на пример, у односу на странца који у нашој земљи има породицу, или у њој студира или ради),⁵⁸ задржавање могућности помиловања у односу на ту меру безбедности је оправдано.

Помиловањем се мера безбедности може укинути или се може одредити њено краће трајање. Укидање мере подразумева или престанак њене даље примене, ако је са њеним извршењем започело, или онемогућавање отпочињања извршења. Одређивање краћег трајања означава скраћивање судском одлуком одређеног трајања мере. При том, иако скраћено, помиловањем одређено трајање мора се кретати у границама законом установљеног распона мере у питању (три месеца до пет година за забрану управљања моторним возилом, односно једне до десет година за забрану вршења позива, делатности и

⁵⁵ R. Maurach, K. H. Gössel, H. Zipf, 608.

⁵⁶ Д. Миладиновић (2006b), 110.

⁵⁷ С правом П. Благојевић, 81.

⁵⁸ Вид. З. Стојановић, *Коментар Кривичног законика*, Београд 2016, 351.

дужности и протеривања странца из земље). У сваком случају, титулар помиловања не може одредити трајање мере испод граница општег минимума.⁵⁹

8. ОСТАЛА ДЕЈСТВА ПОМИЛОВАЊА

Помиловањем се осуђено лице може рехабилитовати. Реч је о новом овлашћењу које утврђује Кривични законик од 2005. године, које није постојало у ранијем кривичном законодавству. Рехабилитација подразумева брисање кривичне осуде из евиденције, престанак правних последица осуде и фикцију неосуђиваности (чл. 97 КЗ). Будући да појам рехабилитације обухвата сва три поменута дејства, било да рехабилитација наступа на основу закона или на основу одлуке суда, нема никакве сумње да би исто важило и у случају да се рехабилитација да помиловањем. Утолико се помиловањем не може дати рехабилитација за осуде на казну затвора преко пет година, с обзиром на то да ни судска рехабилитација не подразумева такву могућност. С друге стране, редовно није могуће давање помиловања за кривична дела обухваћена законском рехабилитацијом, с обзиром на то да она наступа по сили закона. Законска рехабилитација наступа самим протеклом времена предвиђеног Кривичним закоником (вид. чл. 98) и уз услов да осуђено лице у законом предвиђеном периоду није учинило ново кривично дело. Како и решење о рехабилитацији, које се у том случају доноси, има само декларативни карактер, тако би и евентуална одлука о помиловању само обнародовала оно што је већ наступило. Отуда би помиловање којим се даје рехабилитација имало смисла само ако би осуђено лице могло да се привилегује изван постојећег режима законске рехабилитације (на пример, превремено). Како због општих правила, која не допуштају да се дејства помиловања тумаче изван услова предвиђених кривичним законодавством, сличан закључак не можемо извести, давање рехабилитације помиловањем у пракси треба свести на могућност рехабилитовања под условима судске рехабилитације. То значи да би се рехабилитација могла односити искључиво на осуде на казне затвора преко три до пет година, ако у року од десет година није учињено ново кривично дело. Ако суд не рехабилитује такво осуђено лице (вид. чл. 99 КЗ), преостаје могућност обраћања титулару помиловања.

Ипак, у делу наше литературе се доводи у питање да ли је законодавац имао идеју да увођењем рехабилитације као вида помиловања омогући давање милости под истим условима као код законске рехабилитације. Према том мишљењу, интенција законодавца је

⁵⁹ П. Благојевић, 80; Д. Миладиновић (2006b), 111.

вероватно била да се по угледу на нека друга законодавства уведе привремена рехабилитација, изван рокова предвиђених Кривичним закоником.⁶⁰ У правцу тог тумачења наводи се и чињеница да је у нашим ранијим законима о помиловању било изричито предвиђено да брисање осуде није ограничено висином изречене казне нити врстом кривичног дела за које је изречена осуда.⁶¹ Иако слична одредба више не постоји, будући да брисање осуде представља један од сегмената рехабилитације, закључак да би и у односу на рехабилитацију у целини ограничења из Кривичног законика била излишна не звучи неразумно. Томе у прилог, рекло би се, говори и природа института помиловања. Милост која се односи на стављање у заборав нечије криминалне прошлости (његово рехабилитовање), иако дотиче извесне даље правне последице судске одлуке, најмање нарушава ауторитет судске власти. Међутим, нејасно је какав би домашај имало такво тумачење. Да ли би се њиме омогућила рехабилитација и у односу на осуде преко пет година затвора, што као могућност не постоји ни у случају судске рехабилитације?⁶² Чини нам се да такво проширивање домашаја кривичноправним одредбама уређене рехабилитације, када ипак нема изричите одредбе као што је раније био случај – у овим околностима ипак не би имало своје оправдање.

Помиловањем се могу укинути све или поједине прецизиране правне последице осуде. Правне последице осуде иначе наступају по сили закона који их предвиди, а могу се односити на престанак односно губитак одређених права (престанак вршења јавних функција, престанак радног односа или престанак вршења одређеног позива или занимања, губитак одређених дозвола или одобрења која се дају одлуком државних органа или органа локалне самоуправе), или на забрану њиховог стицања у периоду до десет година (осим поменутих, и забрана стицања чина војног старешине и забрана унапређења у служби). Тај вид помиловања има значајну примену у упоредној пракси, нарочито у државама у којима кривичне осуде повлаче губитак извесних грађанских права.⁶³ Помиловањем је могуће одредити и краће трајање правних последица које се односе на забрану стицања одређених права.

У литератури је спорно да ли би се помиловање могло односити на све правне последице осуде,⁶⁴ или само на оне које се одно-

⁶⁰ Д. Миладиновић (2006b), 117.

⁶¹ Вид. Закон о помиловању од 1977. године, чл. 4, и Закон о помиловању од 1994. године, чл. 5.

⁶² У том смислу Д. Миладиновић (2006b), 118.

⁶³ Вид. М. С. Love, 1191.

⁶⁴ Милић Петровић, Слободан Батрићевић, *Закон о помиловању СФРЈ и Закон о помиловању СР Србије*, Београд 1986, 4.

се на забрану стицања одређених права.⁶⁵ У сваком случају не би било прихватљиво правне последице осуде разумети у најширем могућем смислу, који би подразумевао да помиловање у овом случају има некакво ретроактивно дејство.⁶⁶ То што се лице убудуће сматра неосуђиваним не значи да извршене казне (на пример, новчана казна или конфискација имовине) осуђенику треба надокнадити.

ЛИТЕРАТУРА (REFERENCES)

- Бачић, Ф., *Кривично право. Опћи дио*, Загреб 1986. (Ваџић, Ф., *Krivično pravo, Opći dio*, Zagreb 1986)
- Благојевић, П., *Помиловање кроз теорију и праксу*, Београд 2005. (Blagojević, P., *Pomilovanje kroz teoriju i praksu*, Beograd 2005)
- Чејовић, Б., *Кривично право општи део*, Београд 2002. (Џејовић, В., *Krivično pravo opšti deo*, Beograd 2002)
- Ђорђевић, М. и др., *Коментар Кривичног закона СФРЈ* (ред. Н. Срзентић), Београд 1986³. (Ђорђевић, М. и др., *Komentar Krivičnog zakona SFRJ* [red. N. Srzentić], Beograd 1986³)
- Јовашевић, Д., Стевановић, З., „Место и улога помиловања у функцији сузбијања криминалитета“, *Зборник Института за криминологику и социолошку истраживања* 1–2/2008. (Jovašević, D., Stevanović, Z., „Mesto i uloga pomilovanja u funkciji suzbijanja kriminaliteta“, *Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja* 1–2/2008)
- Јовичић, Ј., „Помиловање“, *Стање криминалитета у Србији и правна средства реаговања. I део*, Београд 2007. (Jovičić, J., „Pomilovanje“, *Stanje kriminaliteta u Srbiji i pravna sredstva reagovanja. I deo*, Beograd 2007)
- Лазаревић, Љ., *Коментар Кривичног законика*, Београд 2011. (Lazarević, Lj., *Komentar Krivičnog zakonika*, Beograd 2011)
- Love, M. C., „The Twilight of the Pardon Power“, *Journal of Criminal Law & Criminology* 2010.
- Macgill, H. C., „The Nixon Pardon: Limits on the Benign Prerogative“, *Connecticut Law Review* 1974–1975.
- Maurach R., Gössel K. H., Zipf H., *Strafrecht. Allgemeiner Teil. Teilband 2*, Heidelberg – Karlsruhe 1978⁵.

⁶⁵ Љ. Лазаревић, 417; Д. Миладиновић (2006б), 121.

⁶⁶ Тако, на пример, Ј. Таховић, 257.

- Миладиновић, Д., „Институт помиловања у светлу ресторативне правде“, *Темид* 1/2007. (Miladinović, D., „Institut pomilovanja u svetlu restorativne pravde“, *Temida* 1/2007)
- Миладиновић, Д., „Осврт на концепт помиловања у кривичном законодавству Србије“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу* 2006. (Miladinović, D., „Osvrt na koncept pomilovanja u krivičnom zakonodavstvu Srbije“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu* 2006)
- Миладиновић, Д., *Помиловање у кривичном законодавству Србије*, магистарски рад, Правни факултет Универзитета у Новом Саду 2006. (Miladinović, D., *Pomilovanje u krivičnom zakonodavstvu Srbije*, magistarski rad, Pravni fakultet Univerziteta u Novom Sadu 2006)
- Moore, K. D., „Pardon for Good and Sufficient Reasons“, *University of Richmond Law Review* 1992–1993.
- Никшић, Б., „Да ли се амнестијом и помиловањем мењају судске одлуке“, *Југословенска ревија за криминологију и кривично право* 3–4/1981. (Nikšić, B., „Da li se amnestijom i pomilovanjem menjaju sudske odluke“, *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo* 3–4/1981)
- Петровић, М., Батрићевић, С., *Закон о помиловању СФРЈ и Закон о помиловању СР Србије*, Београд 1986. (Petrović, M., Batrićević, S., *Zakon o pomilovanju SFRJ i Zakon o pomilovanju SR Srbije*, Beograd 1986)
- Пихлер, С., „Прилог расправи о помиловању“, *Правни живот* 6–7/1987. (Pihler, S., „Prilog raspravi o pomilovanju“, *Pravni život* 6–7/1987)
- Schätzler, J.-G., *Handbuch des Gnadenrechts*, München 1992.
- Sebba, L., „The Pardoning Power: A World Survey“, *Journal of Criminal Law and Criminology* 1/1977.
- Срзентић, Н., Стајић А., Лазаревић Љ., *Кривично право СФРЈ*, Београд 1990. (Sržentić, N., Stajić A., Lazarević Lj., *Krivično pravo SFRJ*, Beograd 1990)
- Стојановић, З., *Коментар Кривичног законика*, Београд 2016⁵. (Stojanović, Z., *Komentar Krivičnog zakonika*, Beograd 2016⁵)
- Стојановић, З., *Кривично право. Општи део*, Београд 2015²². (Stojanović, Z., *Krivično pravo. Opšti deo*, Beograd 2015²²)
- Свилар, Р., „Ограничавање права на помиловање за прекршаје и привредне преступе“, *Правни живот* 2/1982. (Svilar, R., „Ograničavanje prava na pomilovanje za prekršaje i privredne prestupe“, *Pravni život* 2/1982)

- Таховић, Ј., *Коментар Кривичног законика*, Београд 1956. (Tahović, J., *Komentar Krivičnog zakonika*, Beograd 1956)
- Васић, Р., „Помиловање као инструмент корективне правде“, *Право и правда 2013*, Београд 2014. (Vasić, R., „Pomilovanje kao instrument korektivne pravde“, *Pravo i pravda 2013*, Beograd 2014)
- Weihofen, H., „The Effect of a Pardon“, *University of Pennsylvania Law Review* 1939–1940.

Igor Vuković, PhD

Associate Professor
University of Belgrade, Faculty of Law

Vanja Bajović, PhD

Assistant Professor
University of Belgrade, Faculty of Law

CONTENT OF PARDON AND SOME DOUBTS REGARDING ITS IMPLEMENTATION

Summary

The granting of a pardon to a person who has committed a criminal offence or who has been convicted of a criminal offence is an act of mercy vested in heads of the President of Republic. According to the Criminal Code, pardon shall release a specifically named person from criminal prosecution and grant full or partial remittance of punishment, replace the pronounced penalty by a lighter penalty or suspended sentence, grant rehabilitation, order shorter duration of legal consequences of conviction or repeal particular or all legal consequences of conviction. Contrary to many comparative jurisdictions, Serbian President is vested with the power to release defendant from criminal prosecution, what is considered as a special form of pardon, so-called ‘abolition’. Although rarely implemented in the practice, such solution is strongly criticized by the author, given the fact that it is motivated more with political than with the legal reasons, and practically means intrusion of executive power in the domain of judicial branches. In the paper are further analyzed particular forms of pardon mentioned above and certain disputable issues related to them. The pardon is mainly granted in the form of partial remittance from the execution of punishment, but the question is whether such re-

mittance must be within the limits prescribed by the CC related to the mitigation of punishment? Whether is possible for the President to grant by the act of pardon execution of prison sentence at prisoner home, under certain condition? Whether is possible to substitute pronounced prison sentence with suspended sentence by an act of pardon? In addition to that, the authors also deal with issues of pardon that repeal or order shorter duration of certain security measures, grant rehabilitation or alter legal consequences of conviction.

Key words: *Pardon. – President of Republic. – Abolition. – Remittance from the Execution of Punishment*

Article history:

Received: 10. 9. 2016.

Accepted: 28. 11. 2016.